

A MAGÁNJOGI JOGI SZEMÉLY TAGJÁNAK KIZÁRÁSA

A modern jogelmélet és a tételes jog a jogi személyeket két alcsoportra osztja: magánjogi jogi személyekre és közjogi jogi személyekre. A magánjogi jogi személyeket a jogirodalom több szempont alapján csoportosítja. Az egyik az, hogy a magánjogi jogi személy rendelkezik-e tagsággal vagy sem. A magyar polgári anyagi jogban tagsággal rendelkező jogi személyek típusai: egyesület, gazdasági társaság, szövetkezet, egyesülés, erdőbirtokossági társulat, vízitársulat; tagság nélküli típusok: alapítvány és befektetési alap. A tanulmány tárgyát a tagsággal rendelkező jogi személy tagjának kizárása képezi (a tagsággal nem rendelkező jogi személy esetében értelemszerűen nem beszélhetünk tagkizárásról), a tagkizárás jogpolitikai, jogdogmatikai kérdéseivel, a tagkizárást tiltó szabályokkal, a tagkizárás esetcsoportjaival és jogkövetkezményével, valamint polgári anyagi jogi normatív szabályozással foglalkozik. A tagkizárás alapvető polgári eljárásjogi szabályrendjére a tanulmány utolsó fejezete tér ki röviden. A magánjogi jogi személyt a tanulmány egyszerűen jogi személynek nevezi.

EXPULSION OF MEMBERS OF PRIVATE LEGAL PERSONS

The modern legal theory and the written law divide legal persons into two subgroups: legal persons governed by private law and legal persons governed by public law. The modern legal literature groups private legal entities according to several aspects. One of the grouping criteria is whether or not the private legal entity has membership. According to the Hungarian civil substantive law there are the following types of legal entities with membership: civil associations, business associations, cooperatives, unions, associations of forest-holders, and water companies; and the following types of non-member legal entities: foundations and investment funds. The subject matter of the present study is the expulsion of the members from the legal entities with membership (no such possibility exists in the case of legal entities without membership). In this study, I deal with the legal policies and the legal doctrines regarding the expulsion of members, the rules prohibiting membership expulsion, the types of membership expulsion, its legal consequences, and the normative regulation of civil substantive law. I will briefly discuss the basic rules of civil procedure in the last chapter of this study. In my study, I will simply refer to a private legal person as a legal person.

I. A SZABÁLYCSOPORT JOGÁGI JELLEGE

A tagkizárás jogintézményére vonatkozó szabályok a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 3:70., 3:107–108. és 3:360–361. §-ában, a lakásszövetkezetekről szóló 2004. évi CXV. törvény (a továbbiakban: Lsztv.) 38. §-ában, valamint a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény (a továbbiakban: Ctv.) 71/A. §-ban található. Az erdőbirtokossági társulatról szóló 1994. évi XLIX. törvény és a vízitársulatokról szóló 2009. évi CXLIV. törvény egyáltalán nem tartalmaz szabályokat a tagkizárással kapcsolatban. A Ptk. és az Lsztv. részben polgári anyagi jogi, részben eljárásjogi természetű, míg a Ctv. polgári eljárásjogi szabályokat tartalmaz.

A Ptk. nem tartalmaz a jogi személy általános szabályai között az összes típusára vonatkozóan érvényesülő tagkizárási szabályt. A törvények a jogi személyek típusaira (altípusaira) eltérő szabályokat írnak elő: egyrészt az egyesület tagjának, másrészt a gazdasági társaság, a szövetkezet és az egyesülés tagjának, harmadrészt a lakásszövetkezet tagjának kizárására vonatkozó szabályok alapvetően eltérnek egymástól.

A Ptk. miniszteri indokolása (továbbiakban: Indokolás) kiemeli, hogy az egyesület tagjának tagsági viszonya megszűnési módjai (felmondás és kizárás) között éles különbség van. Felmondás alkalmazására akkor van mód, ha a tag az alapszabályi feltételeknek nem fe-

lel meg, és emiatt az egyesület életében nem vehet részt. Az egyesületi tagsági viszony kizárás útján történő megszüntetése viszont szankciós jellegű. A kizárás eseteit és feltételeit az egyesület alapszabályában lehet (de nem kötelező) szabályozni, feltéve, hogy az alapszabály a törvényben megkívánt garanciális eljárási rendelkezéseket is tartalmazza. Ez azt jelenti, hogy amennyiben az egyesület alapszabálya nem tartalmaz egyáltalán rendelkezést a tag kizárására, vagy a Ptk. által megkövetelt garanciális rendelkezéseket nem tartalmazza, úgy az egyesületi tag jogszerűen nem zárható ki az adott egyesületből. Ezzel szemben gazdasági társaság, szövetkezet és egyesülés esetén a törvény alapján van jogi lehetőség a tag kizárására. A miniszteri indokolás szerint a gazdasági társaság tagjának kizárásáról a Ptk. lényegében a korábbi szabályozás fenntartásával rendelkezik. A gazdasági társaság legfőbb szerve a kizárás kezdeményezéséről *valamennyi tag háromnegyedes szótöbbségével* hozhat határozatot. Az Indokolás rámutat arra, hogy a szövetkezeti tag kizárása lényegében a gazdasági társaságok tagjainak kizárására vonatkozó szabályok szerint történik, azzal a különbséggel, hogy a szövetkezet közgyűlése a kizárás kezdeményezéséről *valamennyi tag kétharmados szótöbbségével* hozhat határozatot.

A Ptk. a tagsággal rendelkező jogi személy típusai vonatkozásában polgári anyagi jogi és polgári eljárásjogi szabályokat egyaránt megfogalmaz, a Ctv. hatálya alá

tartozó gazdasági társaság, szövetkezet és egyesülés kapcsán a Ctv.-ben további polgári eljárásjogi részlet-szabályok találhatóak, ugyanakkor az egyesület nem tartozik a Ctv. hatálya alá.

A jogalkotó a tagkizárásra vonatkozó szabálycsoportot a polgári anyagi jogi szabályokat összefoglaló homogén kódexnek szánt törvényekben, egyfelől a Ptk.-ban, másfelől az Lsztv.-ben helyezte el. A tagkizárásra vonatkozó perjogi szabályokat a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) perjogi szabályaival együtt kell alkalmazni és értelmezni a jogalkalmazás során. A jogalkalmazást nyilvánvalóan nem könnyíti meg, hogy a polgári eljárásjogi szabályok jelentős része egyrészt a Pp.-ben, másrészt a Ctv.-ben, harmadrészt a polgári anyagi jogi törvényekben található meg. Meglátásom szerint az összes perjogi szabályt a Pp.-ben, az ún. különleges eljárások közé, önálló fejezetben lenne indokolt elhelyezni.¹

II. A JOGINTÉZMÉNY JOGPOLITIKAI RENDELTETÉSE

A tagkizárás jogintézményének jogpolitikai célja, rendeltetése kettős jellegű. A tagkizárás a jogi személy szempontjából *reparatív*, mivel a szabályozás célja a jogi személy önálló érdekének megfelelő, rendeltetésszerű működés visszaállítása, a jogi személy céljait nagymértékben veszélyeztető tag tagsági viszonya egyoldalú megszüntetésének lehetősége. A tagkizárás a kizárással sújtott tag szempontjából *szankciós jellegű*, mivel az érintett tag szándéka, akarata ellenére szüntethető meg tagsági jogviszonya a jogi személyben.²

Ami a jogintézmény szankciós jellegét illeti, a tagkizáráshoz vezető tagi magatartás mindenképpen egy olyan *súlyosan felróható* magatartás, amely ellentétben áll a jogi személy önálló érdekével, sérti annak céljait és rendeltetésszerű működését. Jellegét tekintve ez a tagi magatartás hasonló a minősített többséggel rendelkező tag és az egyedüli tag (részvényes) által kifejtett tartósan hátrányos üzletpolitikai magatartáshoz [Ptk. 3:324. § (3) bekezdés].

A bírói gyakorlat a „tartósan hátrányos üzletpolitika” vonatkozásában egyértelműen hangsúlyozza, hogy a tag súlyosan felróható magatartása az, amelynek a tagra nézve hátrányos, mégpedig szigorú felelősségjogi jogkövetkezménye van.³ A minősített többséggel rendelkező tag és az egyedüli tag (részvényes) önálló felróható magatartása joggal való visszaélést megvalósító magatartás. A tagkizárást eredményező tagi magatartás szintúgy felróható, és egy olyan joggal való visszaélést megvalósító magatartás, amelynek a tagra nézve hátrányos jogkövetkezménye van. Mind a tartósan hátrányos üzletpolitikát kifejtő magatartás, mind a tagkizárást eredményező magatartás súlyosan felróható, mégpedig szándékos és célzatos, illetőleg súlyosan gondatlan magatartásnak minősül. Csakhogy annyiban eltér a két vizsgált magatartástípus, hogy az utóbbihoz még szigorúbb jogkövetkezmény tapad, mégpedig a tagsági jogviszony végérvényes megszűnése az érintett tag akarata, szándéka ellenére.

III. EGY KULCSKÉRDÉS: A TAGKIZÁRÁSRA VONATKOZÓ POLGÁRI ANYAGI JOGI SZABÁLYOK MINŐSÍTÉSE

A tagkizárással összefüggő polgári anyagi jogi szabályok jogdogmatikai minősítésének alapvető gyakorlati jelentősége van. Kulcskérdés, hogy a tagsággal rendelkező jogi személy alapítói, tagjai a létesítő okiratban meghatározhatnak-e a tagkizárásra vonatkozó jogi normáktól eltérő szabályokat. Másként feltéve a kérdést: a tagkizárásra vonatkozó jogi normák feltétlenül érvényesülést kívánó szabályoknak minősülnek-e?

A joggyakorlat már szembesült ezzel az alapvető jogkérdéssel, és egymásnak ellentmondó jogerős másodfokú bírósági ítéletek születtek. Az ellentétes bírósági döntések abban megegyeznek, hogy mindkét álláspont szerint a tagkizárásra vonatkozó létesítő okiratbeli szabályokat a Ptk. 3:4. § (3) bekezdésének tükrében kell vizsgálni és értelmezni, csakhogy ugyanazon szabályokat teljesen eltérően értelmezték.

Az egyik bírósági álláspont szerint – a Ptk. hatálya alá tartozó „általános” szövetkezet ügyében – a Ptk. 3:4. § (3) bekezdés b) pontjában meghatározott személyi kör és feltételek közül egyedül a kisebbség joga az, amely e vonatkozásban értelmezhető. E bírósági álláspont szerint a tag kizárására vonatkozó hatáskörök megosztása során a Ptk. szabályaitól a tagok az alapszabályban eltérhetnek, a hatáskör – tiltó rendelkezés hiányában – szabadon telepíthető; ennek korlátját a kisebbségi jogok sérelmét megakadályozó rendelkezések jelentik. E bírósági álláspont szerint a szövetkezeteknél a kizárási per megindításáról való döntés a közgyűléstől eltérő más szerv hatáskörébe utalható, vagyis az alapszabály az igazgatóságot felhatalmazhatja a tag kizárásáról való döntésre. A bíróság szerint ugyanakkor az alapszabályban a tisztességes eljárást biztosító szabályokat is meg kell határozni. Ez magában foglalja, hogy az érintett tag számára biztosítani kell – függetlenül attól, hogy ki gyakorolja ezt a hatáskört – azokat a jogokat, amelyeket a Ptk. 3:337. §-a a közgyűlésen biztosít a tagnak. Ide tartozik az indítvány és a nyilatkozattételi jogosultság. A tag alatt – az eltérés szempontjából – minden esetben érteni kell a kisebbséget, mivel a Ptk. e vonatkozásban nem határozza meg a kisebbség fogalmát (Debreceni Ítéltábla Gf.IV.30146/2018/4.).

A másik bírósági álláspont szerint – egy az Lsztv. hatálya alá tartozó lakásszövetkezet ügyében – a tag kizárására vonatkozó jogszabályi rendelkezések a Ptk. 3:4. § (3) bekezdés b) pontja körébe esnek, mert a kizárt tag kisebbségnek tekintendő, akinek a jogait a kizárás nyilvánvalóan sérti. Ezt az értelmezést támasztja alá az is, hogy a Ptk. Harmadik Könyve a jogi személyeknél *típusonként* szabályozza a kizárási okot (Ptk. 3:70., 3:107., 3:360. §). E bírósági álláspont szerint a Ptk. szabályozási rendszeréből az látszik, hogy a tag kizárására jellemzően bírósági határozattal kerül sor (Ptk. 3:107., 3:360. §). Ahol a Ptk. ettől eltérést enged, azt külön kifejezésre juttatja (Ptk. 3:70. §). Ebből következően a jogi személy létesítő okirata a Ptk. szabályaitól eltérő, a tag kizárására nyitva álló bírói úthoz képest alternatív eljárási rendet vagy a Ptk.-ban meghatározottakon túli

további kizárási okot nem tartalmazhat. Az más kérdés, hogy a Ptk. 3:107. §-ában és 3:360. §-ában is említett, a célok elérését nagymértékben veszélyeztető magatartást definiálhatja-e a létesítő okirat, meghatározhatja-e, milyen cselekmények vagy mulasztások tartoznak ebbe a körbe. A másodfokú bíróság szerint az Lsztv. a Ptk.-hoz képest speciális jogszabály, az Lsztv. rendelkezéseire a Ptk. 3:4. § (3) bekezdése szerinti diszpozitivitás nem terjed ki. E bírósági döntés hivatkozik az Lsztv. 38. § (1) bekezdését módosító 2011. évi LXXVII. törvény 23. §-ához fűződő miniszteri indoklásra is, amely szerint a törvény módosította a tag kizárásának lehetőségét, és a jövőben már nem ad módot a tag kizárására, ha „neki felróható módon, a lakásszövetkezet érdekeit súlyosan sértő vagy veszélyeztető magatartást” tanúsított. A miniszteri indoklás szerint az idézett korábbi törvényi rendelkezés ellentétes volt a jogbiztonság alapvető követelményeivel, és a gyakorlatban számos jogsérelmet okozott. A miniszteri indoklásban is kifejtettekre figyelemmel a másodfokú bíróságnak az volt az álláspontja, hogy az Lsztv. 38. § (1) bekezdése kógens rendelkezés, a lakásszövetkezet e jogszabályhely szerint meghatározottakon túli okra alapítottan nem zárhatja ki a tagot.⁴

A két másodfokú bíróság döntése homlokegyenest eltér egymástól. Az egyik álláspont szerint eltérhetnek a tagok a létesítő okiratban a tagkizárással kapcsolatos törvényi szabályoktól (vagyis diszpozitívnek tekinti a szabályozást), a másik álláspont szerint tilos az eltérés (vagyis kógensnek tekinti a szabályozást).

Meglátásom szerint a tagkizárással kapcsolatos polgári anyagi jogi szabályok *feltétlen érvényesülést kívánó normák* (imperatív szabályok). A jogi személyekre vonatkozó polgári anyagi jogi szabályok három típusba sorolhatók: imperatív, kógens és diszpozitív. Az igaz, hogy a Ptk. kodifikációja során ennek az alapvető jogkérdésnek igen kevés teret szenteltek a kodifikátorok. A Ptk. normaszövegének közzététele, illetve a törvény hatálybalépése után bontakozott ki az a szakirodalmi vita, amely a Ptk. Harmadik Könyve szabályainak imperatív, kógens, diszpozitív jellegét részletesen vizsgálta és elemezte.⁵

A jogirodalmi álláspontokat elfogadva maga a jogalkotó a Ptk. módosításáról szóló 2021. évi CXV. törvény miniszteri indoklásában a következőképpen fogalmaz: a Ptk. „rendeltetése és feladata a jogi személyek szabályozási körében kettős. Egyrészt meg kell határozni azokat a feltételeket, amelyek érvényesülése esetén a szerződéses jogviszonyból, az alapítók okirati jognyilatkozatából a tagoktól, az alapítótól elkülönült önálló személy, jogi személy jöhet létre. Ezek a feltételek a jogi személy keretét jelentő szabályok (a jogi személy fogalma, jogi személy típus fogalmi elemeire vonatkozó szabályok), az államra háruló feladatok (nyilvántartási kérdések), valamint magára a szerződésre, annak tartalmára vonatkozó előírások, továbbá a jogi személy működése során felmerülő eljárásokra vonatkozó előírások (átalakulás, tőkeemelés). Ezek a rendelkezések jelentik a jogi személyekre vonatkozó jog fundamentumát. Ezek azok a normatív rendelkezések, amelyeknek a jogi személy létrehozása, léte és megszűnése

során is feltétel nélkül érvényesülniük kell, így ezek a rendelkezések jellegükönél fogva eltérést nem engedő szabályok.”

Kijelenthető tehát, hogy a jogi személy alapításával, működésével, jogutóddal történő megszűnésével (átalakulás, egyesülés, szétválás) és jogutód nélküli megszűnésével összefüggő alapvető jogintézményeket meghatározó jogszabályi rendelkezések feltétlen érvényesülést kívánó jogi normák. Ezek a jogi normák ugyanúgy a jogi személyek jogának alapját képezik, mint a fogalom meghatározó szabályok. A jogi személy működésével összefüggő egyik alapvető jogintézmény a tagkizárás, mivel a tagkizárás jogkövetkezményeként megváltozik (csökken) a jogi személy tagjainak száma, így a tagok belső viszonya alapvetően megváltozik (megváltozhat). A tagkizárással kapcsolatos polgári anyagi jogi normák ezért minősülnek feltétlen érvényesülést kívánó szabályoknak. A félreértések elkerülése végett világosan kell látnunk, hogy a tagkizárás jogintézményét nem egy, hanem több polgári anyagi jogi norma határozza meg (itt most helyezük zárójelbe a tagkizárással kapcsolatos polgári eljárásjogi normákat, amelyek vonatkozásában eleve fel sem merülhet az eltérés kérdése).

Ha igaznak fogadjuk el azt a jogdogmatikai állítást, hogy a tagkizárással kapcsolatos polgári anyagi jogi normák feltétlen érvényesülést kívánó szabályok, akkor eleve fel sem merülhet az, hogy a Ptk. 3:4. § (3) bekezdése szempontjából megvizsgáljuk, hogy az alapítók, tagok a jogi személy létesítő okiratában eltérő szabályokat határozhatnak meg a tagkizárás kapcsán. Ezen állítás alól a hatályos polgári anyagi jogi szabályozásunkban az egyesületből való tagkizárással kapcsolatos szabálycsoport (Ptk. 3:70. §) jelent kivételt, ugyanis a jogalkotó az egyesület kapcsán valójában az alapítókra, tagokra bízta azt, hogy egyáltalán alkalmazni kívánják-e a tagkizárás jogintézményét saját egyesületük vonatkozásában vagy sem.

Ha nem fogadjuk el azt a jogdogmatikai állítást, hogy a tagkizárással kapcsolatos polgári anyagi jogi normák feltétlen érvényesülést kívánó szabályok, akkor álláspontom szerint a Győri Ítéltábla által kifejtett jogi levezetés alapján juthatunk el ahhoz a helyes álláspont-hoz, hogy a kisebbség jogainak nyilvánvaló sérelmét jelentené az, ha a létesítő okirat a törvény kógens szabályaitól eltérő polgári anyagi jogi előírásokat tartalmazhatna a tagkizárással összefüggésben. A Debreceni Ítéltábla álláspontjának elfogadása oda vezetne, hogy az alapítók, tagok a létesítő okiratban *bármilyen* tagi magatartást (tehát nem csak a súlyosan felróható, nagymértékű veszélyeztetést eredményező magatartást) meghatározhatnának a tagkizárás okaként, s ezáltal a jogi személy könnyedén egyoldalúan „megszabadulhatna” bármely nem kívánatos tagjától.

IV. A TAGKIZÁRÁST EREDMÉNYEZŐ TAGI MAGATARTÁST MEGHATÁROZÓ JOGI NORMA

Az alábbiakban két alapvető jogkérdést vizsgállok meg a normatív szabályozás kapcsán. Az egyik az, hogy jogpolitikai szempontból *indokolt-e* a tagsággal rendelke-

zõ jogi személyekre *típusonként* (altípusonként) eltérő anyagi jogi normatív szabályt előírni a tagkizárás kapcsán. A másik az, hogy alkotmányjogi szempontból megengedhető-e *nyitott tényállású norma* útján szabályozni a tagkizárást.

A tanulmány I. pontjában már megállapítottuk, hogy nem létezik a jogi személyek általános szabályai között elhelyezett olyan polgári anyagi jogi szabály, amely a jogi személyek valamennyi típusára (altípusára) egységesen rendezné a tagkizárás kérdését. Zavarba ejtően sokszínűnek tűnik a hatályos normatív szabályozás a tagkizárás kérdésében. Az egyesületnél alkalmazott nyitott tényállású norma tartalmilag gyökeresen eltér a gazdasági társaságra, a szövetkezetre és az egyesülésre alkalmazott nyitott tényállású normától, míg a lakásszövetkezet vonatkozásában zárt tényállású norma rendezi a tagkizárást. Emellett léteznek a jogi személy olyan típusai (erdőbirtokosság társulat, vízitársulat), amelyek vonatkozásában a polgári anyagi jog egyáltalán nem tartalmaz tagkizárási normát.

Vajon jogpolitikai szempontból indokolt-e az, hogy a polgári anyagi jog szignifikánsan eltérő szabályokat tartalmazzon a jogi személyek típusaira (altípusonként) a tagkizárás kapcsán, sőt mi több, egyes típusainál egyáltalán nem tartalmaz jogszabályi rendelkezést?

Sejtésem szerint nincs valós jogpolitikai indoka annak, hogy a polgári anyagi jog a jogi személyek típusaira (altípusonként) eltérő szabályt írjon elő a tagkizárás kapcsán, kivéve a lakásszövetkezetből való tagkizárás esetét. Annak sincs valós jogpolitikai alapja, hogy a jogi személyek két típusára a hatályos polgári jog egyáltalán nem tartalmaz rendelkezést a tagkizárás vonatkozásában. Ugyanazon elvi alapon lenne indokolt szabályozni a jogi személyek valamennyi típusa (altípus) esetén a tagkizárást, kivéve a lakásszövetkezet esetét, amit részletesen kifejttek a későbbiek során. Ennek okszerű magyarázata az, hogy a tagkizárás jogpolitikai rendeltetése ugyanaz valamennyi jogi személy esetén. A jogi személyek típusainak specifikumai (például profitorientált vagy nem profitorientált, üzletszerű közös gazdasági tevékenységre orientált vagy kooperációs jellegű) nem adnak kellő indokot ahhoz, hogy eltérő szabályozások létezzenek a tagkizárás vonatkozásában.

Hatályos jogunkban egy olyan altípusa van a jogi személynek – a lakásszövetkezet –, amelynek valóban van olyan specifikus jellege, amely jogpolitikai szempontból indokoltá teszi (teheti) azt, hogy a jogalkotó különös normatív szabályt írjon elő a tagkizárásra. A lakásszövetkezet speciális jellege az, hogy rendeltetése nagyszámú természetes személy egyazon lakóépületben való lakhatásának szervezetszerű keretek közötti szabályozása olyképpen, hogy a lakásszövetkezet a tagsági jogviszonyhoz fűződő előnyöket biztosít a tagok részére a nem tag tulajdonosokhoz képest. Éppen ezért indokolt a tagkizárás lehetőségét szűkebb terjedelemben megvonni a lakásszövetkezet esetén, mint jogi személy többi típusa (altípusa) esetén. Emiatt indokolt továbbá az is, hogy polgári jogunk eltérő normatív szabályozási módszert alkalmazzon a lakásszövetkezet tagjának kizárásánál, mint a többi jogi személynél. Ezzel a

megállapítással el is érkeztünk a második alapvető kérdés megvizsgálásához.

A hatályos polgári anyagi jog ugyanis a lakásszövetkezeten kívül a jogi személyek valamennyi típusa (altípusa) esetén relatíve *nyitott tényállású norma* útján szabályozza a tagkizárást. A nyitott tényállású normák bírói jogalkalmazás útján történő kitöltése olyan jogalkalmazói tevékenység, amelyet valamennyi bíróságnak a konkrét ügyben eljárva meg kell tennie, ha jogvita eldöntésében generálklauzulát kell alkalmaznia. A generálklauzula alkalmazásának rendeltetése az, hogy a jog folyamatosan képes legyen alkalmazkodni a változó életviszonyokhoz, a konkrét tényállások sokszínűségéhez.⁶ A generálklauzulák nem képeznek egységes, homogén csoportot, azok jogdogmatikai szempontból többféleképpen csoportosíthatók. Megkülönböztethetünk a tényállás nyitottsága szempontjából abszolút (például a jóhiszeműség követelményét tartalmazó normák) és relatíve (például a felelősségi alakzatokat tartalmazó normák) nyitott tényállású normákat. Továbbá a tényállás tartalmi szempontjából léteznek ún. metajurisztikai tartalmú tényállások, vagyis olyan nyitott tényállású normák, amelyek tartalmi kitöltése során a jogalkotó jogon kívüli magatartásszabályokat és értékrendet von be a jogi szabályozás hatókörébe (például a jóerkölcs, a tisztesség követelményét tartalmazó normák).

A hatályos magyar jogrendszer, azon belül hatályos polgári jogi jogforrásaink nagyszámú generálklauzulát tartalmaznak (például a jóhiszeműség, a tisztesség követelménye, a felróhatóság, a joggal való visszaélés tilalma, az együttműködési és tájékoztatási kötelezettség, a jóerkölcs követelménye, a feltűnő értékaránytalanság). Ugyanakkor arról sem feledkezhetünk meg, hogy a korábbi magyar tételes jog (1875. évi XXXVII. törvénycikk [Kt.], 1930. évi V. törvénycikk [Kftv.]) és a hatályba nem lépett, de a bírósági gyakorlat által széles körben alkalmazott 1927. évi 500. törvényjavaslat (Mtj.) nagyszámú generálklauzulát tartalmazott.

Mindezek alapján kijelenthető, hogy a magyar magánjogban már évszázados hagyománya van a nyitott tényállású normák alkalmazásának. A generálklauzula jogalkalmazási sajátossága az, hogy a norma tartalmát a jogalkotó adottnak veszi, miközben azt nem határozza meg. Ennek pedig az a következménye, hogy a bíróság a norma tartalmát az egyes konkrét jogvitákban a jogalkalmazás során köteles megállapítani. A nyitott tényállású norma alkalmazásával a jogalkotó a saját normaalkotó hatalmát áttelepíti a bíróságokra, ezáltal rugalmassá teszi a tételes jogi szabályozást, amely így a norma szintjén nem konkretizált tényállásokban is megfelelően alkalmazható. A bíróság a nyitott tényállású normákat konkretizálva általános módon megfogalmazott elveket és tételeket alkot, amelyek mentén esetcsoportokat hoz létre. Az egyes döntésekben ilyen módon megfogalmazott tételek a nyitott tényállású norma konkretizálásaként valójában jogi normaként működnek: az adott tényálláshoz minden esetben ugyanaz a jogkövetkezmény kapcsolódik.

A hatályos magyar szabályozás kétféle tartalmú relatíve nyitott tényállású normát tartalmaz a tagkizárás-

sal összefüggésben. A Ptk. az egyesületi tag kizárása kapcsán a következő relatíve nyitott tényállású normát alkalmazza: a tag akkor zárható ki, ha jogszabályt, az egyesület alapszabályát vagy közgyűlési határozatát súlyosan vagy ismételten sértő magatartást fejt ki [Ptk. 3:70. § (1) bekezdés]. A Ptk. a gazdasági társaság, a szövetkezet és az egyesülés vonatkozásában az alábbi relatíve nyitott tényállású normát tartalmazza: a tag akkor zárható ki, ha a gazdasági társaságban, a szövetkezetben, az egyesülésben való maradása a gazdasági társaság, a szövetkezet, az egyesület céljainak elérését nagymértékben veszélyeztetné [Ptk. 3:107. § (1) bekezdés, 3:360. § (1) bekezdés, 3:368. § (3) bekezdés szerinti utaló szabály szerint alkalmazandó 3:107. § (1) bekezdés].⁷ Mindkét polgári anyagi jogi szabály *relatíve nyitott tényállású norma*, mivel a bíróság a normaszövegben szereplő általános keretfeltételt kitöltve végső soron a polgári perekben köteles annak konkrét tartalmát megállapítani.

Tény az, hogy az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvény, majd az azt felváltó 2011. évi CLXXI. törvény az egyesületi tag kizárásáról egyáltalán nem tartalmazott rendelkezést. A jogalkotó a Ptk. megalkotásakor szabályozta normatív szinten első alkalommal az egyesületi tag kizárását. A Ptk. 3:70. § (1) bekezdésébe beültetett relatíve nyitott tényállású norma az 1988. évi Gt. 122. § (1) bekezdésében, a 150. § (1) bekezdésében és a 164. § (3) bekezdésében írt generálklauzulákhoz hasonló tartalmú, ugyanis ezek szerint az egyesülés, a közös vállalat, a kft. tagja akkor volt kizárható, ha a tag a törvényben vagy a társasági szerződésben meghatározott kötelezettségének írásbeli felszólítás ellenére sem tett eleget. Az egyesületi tag kizárásával összefüggő szabály nem a generálklauzula jellege miatt, hanem ettől alapvetően eltérő indok miatt tűnik a jogállamiság (jogbiztonság) alkotmányos követelményével ellentétes jogalkotási megoldásnak. A vizsgált jogi norma ugyanis rábízta a magánjog alanyaira (az egyesület alapítóira, tagjaira) egyfelől azt, hogy egyáltalán alkalmazni óhajtják-e a tagkizárást vagy sem; másfelől mivel az alapítók (tagok) a létesítő okiratban határozhatják meg a kizárásról döntő szervet és a tisztességes eljárást biztosító szabályokat. E kérdések meghatározása valójában kívül esik a polgári jog alanyainak magánautonómiáján, kívül esik a létesítési (szerződési) szabadság körén. Az alkotmányos magánjog feladata az, hogy egyrészt törvényi szinten meghatározza valamennyi jogi személy, ekként valamennyi egyesület vonatkozásában a kizárásra jogosult szervet, amely nem lehet más, mint a tagok összességéből álló döntéshozó szerv, másrészt a tisztességes eljárást biztosító garanciális szabályokat. A jogbiztonság követelményével ellentétes s ezáltal helytelen az olyan törvényi szabályozás, amely megengedi, hogy a magánjog alanyai a jogi személy döntéshozó szerve helyett más szerv hatáskörébe telepítsék a tagkizárásról való döntést (tagkizárási per kezdeményezését), mivel a jogi személy más szervében tipikusan nem vesz részt az összes tag, s ezáltal a más szervben részt vevő személyek számára túlzottan szélesre tárja a joggal való visszaélés lehetőségének kapuját. A hatályos törvényi szabályozás alapján továbbá

már azon is vitát lehet nyitni, hogy az alapszabály által előírt kizárási eljárási szabályok egyáltalán biztosítják-e a tisztességes eljárás alkotmányos követelményét vagy sem, és ebben a kérdésben a bíróságnak kell esetéről esetre állást foglalnia.⁸ Ezen okok miatt nem tartom tehát alkotmányosnak az egyesületi tag kizárására vonatkozó szabályt, helyette a gazdasági társaság, a szövetkezet és az egyesülés tagja kizárására vonatkozó relatíve nyitott tényállású normát kellene alkalmazni az egyesületi tag kizárásának szabályozása során is.

A hatályos magyar szabályozás a lakásszövetkezeti tag kizárása kapcsán a következő kimerítő jellegű (taxatív) felsorolást tartalmazó zárt tényállású normát alkalmazza: a tag akkor zárható ki, ha írásbeli felszólítás ellenére nem teljesíti a jogszabálynak és az alapszabálynak megfelelően megállapított építési, fenntartási költségekhez történő hozzájárulás megfizetésére, valamint a pótbefizetés teljesítésére vonatkozó kötelezettségét [Lsztv. 38. § (1) bekezdés]. Ez a polgári anyagi jogi szabály azért zárt tényállású norma, mivel kimerítő jelleggel meghatározza azt a két magatartástípust, amely miatt a tagot jogszerűen ki lehet zárni. Tehát nem a bíróság határozza meg a polgári perben a jogalkalmazás során a norma konkrét tartalmát.

Ezt a szabályt a 2011. évi LXXVI. törvény ültette be az Lsztv. 38. § (1) bekezdésébe. A módosító törvény miniszteri indokolása szerint a korábbi szabályozás nem volt megfelelő. A miniszteri indoklás ezzel összefüggésben a következőket tartalmazza: „A javaslat módosítja a tag kizárásának lehetőségét, mivel a jövőben már nem ad módot a tag kizárására, ha »neki felróható módon, a lakásszövetkezet érdekeit súlyosan sértő vagy veszélyeztető magatartást« tanúsít. *Az idézett korábbi törvényi rendelkezés ellentétes volt a jogbiztonság alapvető követelményeivel*, és a gyakorlatban számos jogsérelmet okozott. A módosított Lsztv. 38. § (1) bekezdése alapján ezért, a lakásszövetkezet kizárólag akkor élhet a tag kizárásának lehetőségével, ha írásbeli felszólítás ellenére nem teljesíti a költség hozzájárulási, illetőleg a pótbefizetési kötelezettségét. A kizárás nem jelenti a lakás tulajdoni vagy használati jogának elvesztését. Jelenti azonban azt, hogy a kizárt személyt már nem illetik meg a tagsági jogviszonyhoz fűződő előnyök (lakásszövetkezet által a tagoknak nyújtott szolgáltatások, pl. a lakáson belüli karbantartási, javítási munkák kedvezményes vagy ingyenes elvégzése, részesedés a lakásszövetkezet vállalkozási tevékenységének bevételeiből).”

A miniszteri indokolásnak azon kitételével, mely szerint „[a]z idézett korábbi törvényi rendelkezés ellentétes volt a jogbiztonság alapvető követelményeivel”, nem értek egyet, a korábbi szabály ugyanis szintén egy relatíve nyitott tényállású norma útján szabályozta a lakásszövetkezetből való tagkizárást. Önmagában véve a nyitott tényállású normával való szabályozás nem alaptörvény-ellenes, ugyanis a jogalkotó a saját normaalkotó hatalmát alkotmányosan áttelepítheti a bíróságokra azáltal, hogy nyitott tényállású normát alkot, és a norma szintjén nem konkretizálja a tényállást. Maga a jogalkotó sem tartotta ezt a vélekedést alaposnak, hiszen a 2011. évi LXXVI. törvényhez képest később megalkotott Ptk.-ban nyitott tényállású normák segítségével

vel szabályozta – alaptörvény-konform módon – az egyesület, a gazdasági társaság, a szövetkezet és az egyesülés tagjának kizárását. A miniszteri indokolás azon kitételével, hogy a generálklauzulával való szabályozási mód a lakásszövetkezeti tag kizárása kapcsán a gyakorlatban számos jogsérelmet okozott, egyet lehet érteni, és ezért a jogalkotó alkotmányosan dönthetett úgy, hogy a nyitott tényállású norma helyett zárt tényállású norma útján szabályozza a tagkizárást.

A generálklauzula alkalmazásával történő normatív szabályozásból az is következik, hogy a jogi személy alapítói, tagjai a saját létesítő okiratukban példálódzó jelleggel jogszerűen megjelölhetnek olyan konkrét magatartásokat, amelyek álláspontjuk szerint a relatíve nyitott tényállású norma hatókörébe tartoznak, illetve ellentétesen eljárva példálódzó jelleggel jogszerűen megjelölhetnek olyan magatartásokat, amelyek álláspontjuk szerint nem tartoznak a generálklauzula hatókörébe. A generálklauzula módszerével történő normatív szabályozás miatt azonban a jogi személy alapítói, tagjai a saját létesítő okiratukban jogszerűen kimerítő jelleggel nem határozhatják meg azokat a magatartásokat, amelyek a tagkizárást eredményezik, mivel a jog éppen azért tartalmaz relatíve nyitott tényállású normát, hogy a bíróság határozhassa meg a jogvitákban a norma konkrét tartalmát.

V. A TAGKIZÁRÁST TILTÓ SZABÁLYOK ÉS A TAGKIZÁRÁST EREDMÉNYEZŐ TAGI MAGATARTÁSOK ESETCSOPORTJAI

1. A tagkizárást tiltó szabályok

A gazdasági társaság tagja kizárását tiltó törvényi rendelkezések polgári anyagi jogi szabályoknak minősülnek. E tilalmak indokai egymástól szignifikánsan eltérnek.

Az *első tiltó szabály* az, hogy a kétszemélyes társaság tagja nem zárható ki [Ptk. 3:107. § (2) bekezdés első mondat]. A tiltó szabály egyértelmű polgári anyagi jogi szabály, függetlenül attól, hogy a jogalkotó per jogiasan fogalmazta azt meg: „kizárási per kétszemélyes társaságnál nem indítható.” Az 1988. évi Gt. eredetileg ilyen tiltó szabályt nem tartalmazott, ami rövid időn belül visszaélészerű joggyakorlatot indukált. Ezért a jogalkotó már 1992. január 1. napjától a kkt. (bt.) vonatkozásában, majd az 1997. évi Gt. hatályba léptetésével valamennyi társasági forma vonatkozásában beültette a társasági jogba ezt a tilalmat. A Ptk. a vizsgált szabályt tartotta fenn azon jogpolitikai indok miatt, hogy megakadályozza azt, hogy a kéttagú gazdasági társaság egyik tagja visszaélészerűen kizárhassa a másik tagot.⁹ A bíróság elutasította ítéletével a kizárási perben a keresetet, mivel az irányadó tényállás alapján arra a megállapításra jutott, hogy a tag kizárásáról döntő közgyűlés időpontjában a zártkörűen működő részvénytársaságnak már csak két részvényese volt.¹⁰

A *második tiltó szabály* az, hogy nem zárható ki a nyilvános részvénytársaság részvényese [Ptk. 3:107. § (2) bekezdés második mondat]. Az 1988. évi Gt.-től a Ptk.

hatálybalépéséig a részvénytársaságból való kizárás volt tilos. A Ptk. ezt a szabályt módosította, és csak a nyilvánosan működő részvénytársaságból való kizárást tiltja, vagyis a zártkörűen működő részvénytársaságból a részvényes jogszerűen kizárható. A Ptk. indokolása ennek jogpolitikai indokát alapvetően helytállóan adta meg: „A zártkörűen működő részvénytársaságban még sok esetben érvényesülnek olyan személyesítő jegyek, amelyek indokolhatják azt, hogy a társaság számára veszélyt jelentő részvényest ki lehessen zárni a társaságból.” Az indokolás valójában csak arról szól, hogy a zrt. esetén miért indokolt a tagkizárás jogintézményének alkalmazása, arról azonban már nem ejt szót, hogy az nyrt. esetén miért tilos a tagkizárás. Meglátásom szerint az nyrt. részvényese tipikusan befektető (kivéve az nyrt.-t irányító stratégiai részvényes), aki egyoldalúan nem fosztható meg befektetési eszközétől (részvényétől), még abban az esetben sem, ha az nyrt. céljainak elérését nagymértékben veszélyeztető magatartást fejtene ki.

A *harmadik tiltó szabály* az, hogy nem zárható ki az a tag, aki a legfőbb szerv ülésén a szavazatok legalább háromnegyedével rendelkezik [Ptk. 3:107. § (2) bekezdés második mondat]. Ezt a tiltó szabályt együtt kell értelmezni és alkalmazni azzal a két további polgári anyagi jogi szabállyal, hogy a tag kizárása iránti kereset megindításához a társaság legfőbb szervének az összes tag legalább háromnegyedes szótöbbségével meghozott határozata szükséges [Ptk. 3:108. § (1) bekezdés első mondat], továbbá az érintett tag ebben a kérdésben nem szavazhat [Ptk. 3:108. § (1) bekezdés második mondat]. Ugyanis a Ptk. előtti társasági jogunk megelégedett azzal, hogy a legfőbb szerv ülésén jelen lévő tagok háromnegyedes szótöbbséggel hozzanak tagkizárásról szóló határozatot, és a kizárással érintett tag a szavazásban nem vehetett részt, ekként előfordulhatott az a helyzet, hogy a szavazati jogok 99,99%-ával rendelkező tagot zárják ki. A vizsgált tiltó szabály jogpolitikai célja az, hogy a minősített többséggel rendelkező tag ne lehessen kizárható a társaságból, ugyanakkor ez nem jelenti azt, hogy a polgári anyagi jog (társasági jog) minden körülmény között védelmezni kívánja a minősített többséggel rendelkező tagot, ugyanis ha az ilyen tag a társaság érdekeit sértő, veszélyeztető „tartósan hátrányos üzletpolitikát” folytat, bekövetkezhet a hitelezőkkel szembeni teljes helytállása [Ptk. 3:324. § (3) bekezdés]. Mivel a hatályos Ptk. 3:108. § (1) bekezdés első mondatában írt szabály *megszigorította* a kizárásról szóló határozat elfogadásához szükséges határozati arányt a korábbi szabályozáshoz képest, bizonyosan nem fordulhat elő olyan eset, hogy a minősített többséggel rendelkező tag kizárható legyen. Sőt a 25% + 1 szavazattal rendelkező tag sem zárható már ki a gazdasági társaságból. Ennek okszerű magyarázata az, hogy ha az ilyen tag kizárásáról szóló határozathozatalban a kizárással érintett tag nem vehet részt, bizonyosan nem következhet be (gyűlhet össze) az összes tag háromnegyedes szótöbbsége (szélső esetben is legfeljebb 75% – 1 szavazat gyűlhet össze).

A *negyedik tiltó szabály* az, hogy ha a bíróság a kizárási perben a tagsági jog gyakorlását felfüggesztette, ak-

kor a felfüggesztés időtartama alatt másik tag kizárása nem kezdeményezhető [Ptk. 3:108. § (3) bekezdés].

Az *ötödik tiltó szabály* az, hogy az előtársasági létszakszabzon nem kezdeményezhető tag kizárása iránti per [Ptk. 3:101. § (2) bekezdés d) pont].

A bírói gyakorlat által kialakított és a Ptk. hatálybalépését követően is irányadó *további tilalmak*: Tagonként külön-külön kell a legfőbb szervnek határoznia a tagkizárásról.¹¹ Nincs jogszabályi lehetőség a közös üzlet rész egyik résztulajdonosának kizárására és a résztulajdonosok nem zárhatják ki maguk közül az egyik résztulajdonost.¹² Ez a jogtétel irányadó a közös részvényre is. A közös üzlet rész (részvény) tulajdonosai között belső vita esetén a közös tulajdon megszüntetésére vonatkozó szabályok alkalmazandók (Ptk. 5:83–5:84. §). Nincs jogszabályi akadálya a közös üzlet rész valamennyi tulajdonostársa kizárásának, ekkor a kizárási határozatban mindegyik tulajdonostársat meg kell nevezni és a kizárási pert mindegyikük ellen meg kell indítani.¹³

Az egyesülésre a Ptk. 3:368. § (3) bekezdésében írt utaló szabály alapján a gazdasági társaság közös szabályai az irányadók – az egyesülésre vonatkozó részben foglalt eltérésekkel –, ekként a gazdasági társaság tagja kizárását tiltó szabályok megfelelően vonatkoznak az egyesülésre is. A szavazati szabályt megszigorító gazdasági társaságra vonatkozó jogszabályi előírás azonban az egyesülésre nem vonatkozik. Meglátásom szerint kodifikációs inkoherencia az, hogy a jogalkotó az egyesülés esetén nem hajtotta végre a szigorítást, ugyanis a Ptk. 3:372. § (5) bekezdésében az egyesülésre vonatkozó kivételszabály szerint elegendő a legalább háromnegyedes szótöbbségi határozat a tag kizárásának kezdeményezéséhez, vagyis nem szükséges az összes tag legalább háromnegyedes szótöbbségű határozata.

A tagkizárási tilalmakat a kizárási perben a bíróság hivatalból köteles vizsgálni, először a keresetlevél benyújtásakor, majd mindvégig a per folyamatban léte alatt. A bíróság köteles a keresetet visszautasítani, ha a pert nem a jogszabályban feljogosított személy indítja [Pp. 176. § (1) bekezdés g) pont]. A kizárási perben a kizárandó tag tagsági viszonyának fennállta, illetve esetleges megszűnése alapkérdés, hiszen a bíróság csak olyan személyt zárhat ki egy gazdasági társaságból, aki a társaságnak tagja.¹⁴

2. A tagkizárást eredményező tagi magatartások esetcsoportjai

A) *A kizárási ok konkrét voltával összefüggő esetcsoport.* A gazdasági társaság, a szövetkezet és az egyesülés tagja kizárását szabályozó generálklauzula miatt a kizárásról szóló határozatban, majd a kizárási perben benyújtandó keresetlevélben nem elégséges felhívni (meghivatkozni, megismételni) a törvényi szabályt. A kizárási okokat (okait) a kizárásról szóló határozatban kell megadni [Ptk. 3:108. § (1) bekezdés első mondat]. A kizárási okokat nem elégség általános jelleggel megfogalmazni, azt kellő pontossággal, egyértelműen meg kell jelölni a kizárásról szóló határozatban, fel kell

tüntetni a tagnak azt a konkrét cselekményét vagy mulasztását, amelyből arra lehet következtetni, hogy a társaságban maradása a társaság céljainak elérését nagymértékben veszélyeztetné.¹⁵ A törvényi szabályból az is következik, hogy a kizárási per keresetlevelében kizárólag a kizárásról szóló határozatban megjelölt ok (okok) hivatkozhatók alappal. A tag kizárására irányuló perben a bíróság nem vizsgálhatja a felperes által utóbb, az elsőfokú vagy a másodfokú eljárásban hivatkozott újabb okokat, még ha az az elsőfokú ítélet meghozatalát követően is jutott a felperes tudomására. A tag kizárása iránti kereset csakis a társaság legfőbb szerve által a kizárási per megindításáról szóló határozat alapjául szolgáló okokra alapítható, a per során a felperes a kizárást megalapozó további tényeket, indokokat már nem hozhat fel.¹⁶ A kizárásról szóló határozatban, illetve a keresetlevelében megjelölt kizárási okot a kizárási perben a felperes tartozik bizonyítani.¹⁷

B) *A nagymértékű veszélyeztetés fogalmával összefüggő esetcsoport.* A tag jogszerűen akkor zárható ki, ha felróható magatartása nagymértékben veszélyeztetné a gazdasági társaság, a szövetkezet és az egyesülés céljainak elérését. A veszélyeztető magatartás megnyilvánulhat aktív és passzív magatartás formájában egyaránt.¹⁸ Többlettényállás hiányában nem értékelhető a tag kizárását maga után vonó, súlyosan társasággellenes magatartásnak önmagában az, ha a tag nem vesz részt a gazdasági társaság legfőbb szervének döntéshozatalában, nem gyakorolja szavazati jogát vagy szavazatával nem járul hozzá a legfőbb szerv határozatának meghozatalához.¹⁹ Egységes a bírói gyakorlat abban, hogy önmagában a társaság ellen indított polgári per vagy büntetőeljárás nem alapozza meg a tag kizárását a társaságból, mivel az nem minősül nagymértékű veszélyeztetésnek. A kizárási oknak (magatartásnak) már a kizárásról szóló határozat meghozatalakor fenn kell állnia ahhoz, hogy a múltban kifejtett és a társaság érdekeit veszélyeztető tagi magatartás a társaság többi tagjában a bizalmat véglegesen megrendítse, a kizárásról szóló döntést alapossá tegye. A kizárásnak nem feltétele a hátrány (kár) tényleges bekövetkezése a jogi személy oldalán, elegendő a nagymértékű veszélyeztetés bizonyítása.²⁰ A kizárási jogintézménye a társaság érdekvédelmét szolgálja, alkalmazása azonban a tag tulajdoni viszonyaiba történő súlyos beavatkozással jár, ezért csak a társaság céljainak elérését nagymértékben veszélyeztető, kirívóan társasággellenes magatartást tanúsító taggal szemben alkalmazható.²¹ Tekintve, hogy a tagkizárásról szóló határozat alaposságához a tag súlyosan felróható magatartása szükséges, a bíróságnak vizsgálnia kell a sérelmet elszenvedő jogi személy felróhatóságát is, így hiába károsodott egy konkrét ügyben a gazdasági társaság a tagja tartozásokért vállalt készfizető kezesség folytán, a bíróság ezt a társaság súlyosan felróható önhibájának tekintette, és a tagot nem zárta ki.²²

C) *A konkurens tevékenység kifejtésével összefüggő esetcsoport.* Megalapozott az olyan tagkizárásról szóló határozat, amely azon indokon alapul, hogy a tag a társaság versenytársának, egy másik kft.-nek az érdekében szerezte meg az üzlet részt. A versenytársak ugyan-

is ugyanazokon a pályázatokon vesznek részt, ezért a tag tagsági viszonya a társaság céljainak nagymértékű veszélyeztetését jelenti. A konkurens tevékenység elmentés azzal az elvárhatósági mértékkel, amelyet a törvény támaszt a tagokkal szemben. Az együttműködési kötelezettség alapján a tagok lojalitással tartoznak a társaság fele, annak konkurenciát nem támaszhatnak.²³ Amennyiben a társaság tagja a társaság tevékenységi körébe tartozó tevékenységet más, így saját maga javára is végez, alaptalan a kizárási kereset, ha a tevékenység végzéséhez a társaság hozzájárult.²⁴

D) A tagok közötti belső vitákkal összefüggő esetcsoport. Mivel a kft. egyben személyegyesítő társaság is, a tagok közötti szilárd bizalom fennállását feltételezi. Így a társaság érdekeivel ellentétes a magánérdekek érvényesítését szolgáló, a tagok együttműködését gátló, a társaság céljainak elérését veszélyeztető tag megrendítheti a többi tag vele szembeni bizalmát is.²⁵ A társaság tagjainak belső vitája önmagában nem minősíthető olyan fontos oknak, amely alapja lehetne a tag kizárásának.²⁶

E) A tagi és a vezető tisztségviselői magatartás elhatárolásával összefüggő esetcsoport. A tag kizárására kizárólag a tagi minőségében tanúsított magatartása adhat okot, így ha a tag egyben vezető tisztségviselői is, úgy különös gonddal kell vizsgálni, hogy a cselekvősége mennyiben tartozik az ügyvezetés körébe.²⁷

F) A kizárási ok bekövetkezte és a kizárásról szóló határozat közötti időtartammal összefüggő esetcsoport. A kizárási ok bekövetkeztétől számított észszerű (rövid) időn belül kell meghozni a kizárásról szóló határozatot. A hosszú időn át be nem következett igényérvényesítés folytán a kizárási oka elenyészik, már nem alkalmas a tagsági viszony egyoldalú megszüntetésére.²⁸ Egyetértek ezzel a jogtétellel, ugyanakkor ezt a kérdést – álláspontom szerint – törvényi szabálynak kellene rendeznie a bírósági döntések kiszámíthatósága, előreláthatósága érdekében.

VI. A TAGKIZÁRÁS POLGÁRI ANYAGI JOGI JOGKÖVETKEZMÉNYE

A jogi személy tagja kizárásának polgári anyagi jogi jogkövetkezménye a tagsági jogviszony megszűnése. Tekintve, hogy a tagkizárást az érintett tag akarata, szándéka ellenére kerül sor, ez számára rendkívül szigorú, hátrányos jogkövetkezmény. A gazdasági társaság, a szövetkezet (kivéve a lakásszövetkezet) és az egyesülés esetén a kizárási joghatásaként a tagsági jogviszony a kizárási perben meghozott keresetnek helyt adó ítélet jogerőre emelkedésének napján szűnik meg (értelemszerűen a keresetet elutasító jogerős ítélet nem szünteti meg a tagsági jogviszonyt). A tagsági jogviszony tehát nem a kizárási pert kezdeményező döntéshozó szervi határozat meghozatalának napján szűnik meg ezen jogi személyek esetén. A keresetnek helyt adó ítélet jogerőre emelkedésének időpontjáig a tag a gazdasági társaság, a szövetkezet és az egyesülés teljes jogú tagja, kivéve, ha a kizárási perben a bíróság a tagsági jogviszonyát már korábban felfüggesztette.

A lakásszövetkezet esetén a kizárási joghatásaként az Lsztv. 38. § (4) bekezdése szerint a tagsági viszony a kizárást kimondó határozat közzétételétől számított 30 nap elteltével szűnik meg, kivéve ha

a) a határozat későbbi időpontot állapít meg;

b) a határozat bírósági felülvizsgálatára 60 napon belül keresetet indítottak, és a bíróság a kizárást kimondó határozatot megváltoztatja vagy hatályon kívül helyezi;

c) a tag kérelmére a közgyűlés a kizárási határozatot megváltoztatja.

Az egyesület esetén a Ptk. egyáltalán nem tartalmaz szabályt arra nézve, hogy a kizárási joghatásaként mikor szűnik meg a tagsági jogviszony, az egyesületi taggal pedig nem szükséges elszámolni, mivel nem szolgáltatott vagyoni hozzájárulást.

A gazdasági társaság és a szövetkezet esetén a tagkizárási joghatásaként a tagot a gazdasági társaságban, illetve a szövetkezetben való részesedésétől ugyan megfosztja, azonban ez nem mentesíti a gazdasági társaságot és a szövetkezetet elszámolási kötelezettsége alól. A Ptk. a gazdasági társaságokra vonatkozó közös szabályok között nem szerepelnek tagkizárási miatti elszámolási szabályok. A Ptk. társasági formánként eltérő elszámolási szabályokat ír elő: a kft. és bt. vonatkozásában a Ptk. 3:150. § (1)–(3) bekezdése, a kft. vonatkozásában pedig a Ptk. 3:179. § (4) bekezdése és a 3:181. § (4) bekezdése tartalmazza az elszámolási szabályokat. A kódex a zrt. és az egyesülés vonatkozásában nem tartalmaz elszámolási szabályt. Ez alaptörvény-ellenes szabályozásnak minősül, mivel a tulajdonhoz való jogot aránytalan és szükségtelen mértékben korlátozza.²⁹ A szövetkezet vonatkozásában a Ptk. 3:361. § (1)–(2) bekezdése tartalmazza az elszámolási szabályokat. Ahol a Ptk. egyáltalán tartalmaz elszámolási szabályokat, ott az állapítható meg, hogy a kizárt taggal való elszámolás nem teljes és azonnali, az elszámolási szabályok inkább a jogi személynek, mint a kizárt tagnak kedveznek. Például a szövetkezetből kizárt tag esetén a vagyoni hozzájárulás összegét a tagsági jogviszony megszűnését követő három hónapon belül, a tőkerészesedést a tagsági jogviszony megszűnését követő nyolc éven belül kell kiadni. Az alapszabály ennél hosszabb időtartamot előíró rendelkezése semmis [Ptk. 3:361. § (1) bekezdés második és harmadik mondat].

VII. A TAGKIZÁRÁS ALAPVETŐ POLGÁRI ELJÁRÁSJOGI SZABÁLYRENDSZERE

A Ptk. és az Lsztv. a tagkizárási polgári eljárásjogi rendjét nem egységesen szabályozza, hanem típusonként (altípusonként) eltérően kétféle eljárásit rendel író elő. Az *első eljárás* a gazdasági társaság, a szövetkezet (kivéve a lakásszövetkezet) és az egyesülés kapcsán az, hogy az ilyen jogi személy döntéshozó szerve köteles kizárási pert kezdeményező határozatot hozni, amely alapján a meghozatalától számított 15 napos jogvesztő határidőn belül a jogi személy felperesként köteles kizárási pert indítani az érintett tag ellen.³⁰ A kizárási perben a bíróság zárja ki jogerős ítéletével a tagot az ilyen jogi személyekből.³¹ A *második eljárás* az egyesület és a lakásszövetkezet kapcsán az, hogy az

ilyen jogi személy testületi szerve hoz határozatot a tagkizárásról, amely határozattal szemben a jogi személy szervezetén belül biztosítható jogorvoslat, majd a kizárt tag a jogi személy kizárásáról szóló végleges határozatának bírósági felülvizsgálatát kérheti (Ptk. 3:70. §, Lsztv. 38. §). A második eljárási rend esetében tehát a jogi személy határozatának bírósági felülvizsgálatára vonatkozó szabályokat kell alkalmazni (Ptk. 3:35–37. §, Kúria Pfv.20591/2020/6.).³²

Álláspontom szerint az első eljárási rend a helyes és méltányos, mivel az alapján a kizárást egyoldalúan elhatározó jogi személy köteles felperesként a pert megindítani, ekként a Ptk.-ban a jogi személy valamennyi típusa (altípusa) vonatkozásában ezt az eljárási rendet kellene egységesen előírni.

- 1 A szerzővel azonos állásponton Gadó Gábor: A tag kizárása. In Petrik Ferenc (főszerk.): Polgári jog. A jogi személy. II. HVG-ORAC, Budapest, 2021, 145.
- 2 A szerzővel azonos állásponton Czédli Gergő: A tagkizárási perek szabályozása és gyakorlat 1988-tól napjainkig. De iurisprudentia et iure publico, 2014/3. 3. A jogintézmény *reparatív jellegét* hangsúlyozva, tagadva annak szankciós jellegét Metzinger Péter: A tagkizárás intézménye: egy alkotmányossági probléma. Magyar Jog, 2004/11. 173. A jogintézmény *reparatív jellegét* emelik ki Gál Judit: A tag kizárása iránti perek. In Gál Judit – Juhász László – Mika Ágnes: Társasági jogi perek. HVG-ORAC, Budapest, 2018, 188.; Szalay Zsuzsa: A tagkizárás egyes szabályai az új Ptk.-ban. Kúriai Döntések, 2014/11. 1197. A jogintézmény *szankciós jellegét* hangsúlyozza Ujlaki László: A kft.-ből való kizárás elméleti mögöttesei és gyakorlati vadhajtsái. Gazdaság és Jog, 1996/10. 7–10.; Balásházy Mária: A társasági szerződés megszegése és a tagkizárás intézménye. Gazdaság és Jog, 2002/4. 3–10. A joggyakorlat a jogintézmény *reparatív jellegét* emeli ki: EBH 2001.447., ÍH 2015.74.
- 3 A tartósan hátrányos üzletpolitika fogalmához lásd Török Tamás: Felelősség a társasági jogban. HVG-ORAC, Budapest, 2015, VII. fejezet, 3.4.2. pont, 294–304. A joggyakorlat: EBH 2013.P.4., EBH 2004.1038., EBH 2005.1228., Kúria Gfv.X.30082/2012/4., Győri Ítéltábla Gf. IV.20453/2010/6.
- 4 Győri Ítéltábla Pf.IV.20082/2020/7., Pf.IV.20083/2020/7.
- 5 Dzsula Mariann: Miért kógens a diszpozitív? I–V. Céghírnök, 2014/2. 3–5., 2014/3. 10–11., 2014/4. 4–8., 2014/6. 11–14., 2014/10. 8–10.; Ferenczy Tamás: A kógenia és a diszpozitivitás a Ptk. társasági jogi szabályaiban. I–III. Céghírnök, 2015/4. 13–14., 2015/5. 11–14., 2015/6. 3–6.; Győri Enikő: A társasági jog megújított szabályozásának értelmezési kérdései. Gazdaság és Jog, 2014/9. 3–8.; Jójárt Eszter: Diszpozitivitás a régi és az új Polgári Törvénykönyvben. Magyar Jog, 2014/12. 673–685.; Kisfaludi András: A jogi személyek szabályozása az új Polgári Törvénykönyvben. Jogtudományi Közlöny, 2013/7–8. 333–342.; Kisfaludi András: Jogi személyek szabályozása. In Vékás Lajos – Vörös Imre (szerk.): Tanulmányok az új Polgári Törvénykönyvhöz. Complex, Budapest, 2014, 89–109.; Sárközy Tamás: Az új Ptk. jogi személy könyvéről. Jogtudományi Közlöny, 2013/10. 461–469.; Sárközy Tamás: Még egyszer a Ptk. jogi személy könyve állítólagos diszpozitivitásáról. Gazdaság és Jog, 2015/11. 8–14.
- 6 Lábady Tamás ezt a következőképpen fogalmazza meg: „A generálklauzula tehát a törvény által biztosított inst-

rumentum (eszköz) az állandó jogi adaptációra. Előnyösebb, ha a törvényhozó – bizonyos szempontok, standardok meghatározása mellett – kifejezetten biztosítja azt a jogalkotási hatalmat, amelyet a bíró amúgy is gyakorol.” Lábady Tamás: A magyar magánjog (polgári jog) általános része. Dialóg Campus, Budapest–Pécs, 1998, 137.

- 7 A jogirodalomban a gazdasági társaságok kapcsán a tagkizárási normát generálklauzulának minősíti Szalay Zsuzsa: A tag kizárás egyes szabályai az új Ptk.-ban. Kúriai Döntések 2014/11., 1196.; Balásházy Mária: A társasági szerződés megszegése és a tagkizárás intézménye. Gazdaság és Jog, 2002/4. 6.
- 8 ÍH 2021.48., Győri Ítéltábla Pf.I.20301/2018/8., Pf.III.20044/2018/8.
- 9 A jogirodalomban e kérdést részletesen tárgyalja Ujlaki László: Tagkizárás kétszemélyes korlátolt felelősségi társaságoknál. Választottbírói esetek. Gazdaság és Jog, 2001/6. 26.
- 10 Fővárosi Ítéltábla Gf.40259/2020/5.
- 11 BH 1992.167.
- 12 LB Pfv.VI.21047/1995.
- 13 Pécsi Ítéltábla V.30273/2004/4.
- 14 BH 2003.381., BDT 2012.2732., LB Gfv.X.30226/2006/4.
- 15 Fővárosi Ítéltábla Gf.40367/2018/4., PJD 2016.18.II., PJD 2017.19.II., Pécsi Ítéltábla Gf.40005/2018/9.
- 16 Fővárosi Ítéltábla 16.Gf.40378/2003/3., Debreceni Ítéltábla Gf.IV.30413/2008/5., 3Gf.30313/2014/8.G., Fővárosi Ítéltábla Gf.40270/2020/6.
- 17 Debreceni Ítéltábla Gf.30318/2020/5.
- 18 LB Gf.VII.37105/2003/3., Fővárosi Ítéltábla 14.Gf.40270/2012/5., 13.Gf.40171/2008/6., Gf.40374/2020/13., Gf.40487/2017/3., FB 11.G.40052/2009/13., Fejér Megyei Bíróság 17.G.40021/2008/8.
- 19 Fővárosi Ítéltábla 10.Gf.40548/2011/3.
- 20 EBH 2001.144., EBH 2001.447., BH 2001.583., BH 2004.517., Győr-Moson Sopron Megyei Bíróság Pf.20330/1998/3.
- 21 LB Gf.II.32388/2002/7., Fővárosi Ítéltábla 10.Gf.40275/2009/5., 16.Gf.40429/2009/4., Gf.40055/2019/5., Győri Ítéltábla Gf.IV.20440/2009/4., Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság 11.G.20790/2010/28.
- 22 FB 11.G.40052/2009/13.
- 23 EBH 2001.447., BH 1993.419., BH 2001.583., Győri Ítéltábla Gf.20117/2018/9.
- 24 BH 2004. 472., LB Gf.VII.31377/2011/3., Győri Ítéltábla Gf.IV.20440/2009/4.
- 25 BDT 2011.2451., LB Gf.VII.31588/2001/4., Fővárosi Ítéltábla 16.Gf.40038/2005/3., 10.Gf.40623/2012/4., 16.Gf.40536/2012/5., Debreceni Ítéltábla 3.Gf.30337/2010/9., Győri Ítéltábla Gf.II.20180/2008/4.
- 26 BH 1998.389., Debreceni Ítéltábla 4.Gf.30050/2008/4.
- 27 LB Gf.VII.31588/2001/4., ÍH 2015.30., Pécsi Ítéltábla Pf.IV.20003/2012/7., Gf.IV.40015/2015/3., Debreceni Ítéltábla Gf.III.30770/2011/10., Gf.III.30583/2012/19.
- 28 Fővárosi Ítéltábla 10.Gf.40317/2005/5., 10.Gf.40275/2009/5., Győri Ítéltábla Gf.II.20185/2010/5.
- 29 Az egyesülés kapcsán az utaló szabály azért nem ad érdemi szabályt, mivel az a gazdasági társaságok közös szabályaira utal, amelyek között nem található elszámolási szabályok.
- 30 BH 2003.151.
- 31 Ptk. 3:108. § (1)–(2) bekezdés, 3:360. § (1) és (3) bekezdés, Ptk. 3:368. § (3) bekezdése alapján alkalmazandó Ptk. 3:108. § (1)–(2) bekezdés, Szegedi Ítéltábla Gf. III.30254/2016/7.
- 32 Részletesen lásd Török Tamás: A jogi személy határozatainak bírósági felülvizsgálata. Gazdaság és Jog, 2021/1. 2–11.